

- בעניין: 1. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר – ע"ר
2. רופאים לזכויות אדם – ישראל, ע"ר 580142214
3. המרכז הרפורמי לדת המדינה – התנועה ליהדות מתקדמת בישראל – ע"ר 58028285

ע"י ב"כ עוה"ד סיגי בן-ארי (מ"ר 37566) ו/או נועה דיאמונד (מ"ר 54665) ו/או חוה מטרס-עירון (מ"ר 35174) ו/או דניאל שנהר (מ"ר 41065) ו/או נמרוד אביגאל (מ"ר 51583) ו/או בנימין אחסתרביה (מ"ר 58088) ו/או בילאל סביחאת (מ"ר 49838) ו/או טל שטיינר (מ"ר 62448)

מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר

רח' אבו עוביידה 4, ירושלים, 97200

טל': 02-6283555; פקס: 02-6276317

העותרים

- נ ג ד -

1. מנכ"ל הביטוח הלאומי
2. שר הרווחה והשירותים החברתיים

ע"י פרקליטות המדינה

מחלקת בג"צים

משרד המשפטים

רחוב צאלח א דין 29, ירושלים

המשיבים

- ובעניין: בזכות, מרכז זכויות אדם לאנשים עם מוגבלות (ע"ר)
- ע"י ב"כ עוה"ד שרון פרימור (מ"ר 24983) או
- יותם טולוב (מ"ר 48906) או אביבית ברקאי-אהרונוף
- מרחוב כנפי נשרים 3, ירושלים
- טל: 073-7013230; פקס: 02-6591219

המבקשת

בקשה להצטרף לדיון במעמד "ידיד בית המשפט" (Amicus Curiae)

בית המשפט הנכבד מתבקש ליתן למבקשת, עמותה הפועלת לקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות בישראל, רשות להצטרף לעתירה שבכותרת במעמד של "ידיד בית המשפט" וזאת מהנימוקים הבאים:

1. תמצית העתירה שבנדון היא כי הימנעות המוסד לביטוח לאומי (להלן, המל"ל) להעמיד לרשות תובעי גמלאות נכות, שהם ערבים תושבי העיר ירושלים, תרגום מקצועי לשפה הערבית של דיוני וועדות רפואיות, ועדות ערר רפואיות וועדות אחרות שעורך המל"ל כמתואר בעתירה, פוגעת בזכויות יחידי ציבור זה לקבל באופן מלא והגון גמלאות המגיעות להם כדין.

2. במסגרת הבקשה להצטרף במעמד של ידיד בית המשפט תציג המבקשת בקצרה טיעונים משלימים לטיעוני העתירה, שנקודת המבט הייחודית בהם היא זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות. תמציתם להלן:

3. הזכות לבטחון סוציאלי, שהפגיעה בה עומדת בבסיס טענות העותרים, היא זכות מרכזית עבור אנשים עם מוגבלות בעולם ובישראל. הקשר שבין מוגבלותו של אדם לבין רמת השתכרותו ורמת החיים שלו הוא מובהק, ומכאן חשיבותן המיוחדת של גמלאות הביטוח הלאומי עבור ציבור זה. אין פלא כי זכות זו עוגנה באמנת האו"ם **בדבר זכויות אנשים עם מוגבלות**, שאושרה אך השנה על ידי מדינת ישראל (להלן: אמנת האו"ם).

הזכות לבטחון סוציאלי של אנשים עם מוגבלות נגזרת באופן טבעי מהזכות האוניברסאלית לחיים בכבוד, כפי שזו פורשה במשפט הישראלי. יתרה מכך, כן נגזרת גם מחוק שוויון זכויות אנשים עם מוגבלות, התשנ"ח – 1998. חוק ייחודי, המבטא את תפיסת המחוקק הישראלי, לפיה על המדינה להעמיד לרשות ציבור זה את השירותים ואת ההתאמות הנחוצים להם כדי לאפשר להם חיים בכבוד, שאינם נופלים מחייהם של כלל תושבי המדינה.

4. נוסף על טיעוני העותרים בדבר מניעת זכותו של ציבור שלם לנגישות לצדק בשל העובדה כי הדיונים אינם מתנהלים בשפה הנהירה למרבית יחידיו, תדגיש המבקשת את הפגיעה הקונקרטיית במקרה זה. הנתונים מלמדים שרמת השליטה בעברית של אנשים עם מוגבלות תושבי מזרח ירושלים היא מינימאלית ביותר: מוערך כי רק כרבע מהם שולטים בשפה העברית. בין היתר בשל כך רמת ההשכלה הנמוכה של קבוצת משנה זו.

תוצאת התנהלותו של המל"ל בהקשר זה חריפה במיוחד, ובהתאמה גם גדולה הפגיעה בזכותו של ציבור זה לנגישות לצדק במסגרת הליך מעין-שיפוט. זכות, שקיבלה משנה תוקף ביחס לאנשים עם מוגבלות עם אשרורה של אמנת האו"ם לעיל, המונה אותה על רשימת הזכויות המוגנות של אנשים עם מוגבלות.

5. יתרה מכך, התנהלות המל"ל מפרה את חובת המדינה כפי שזו מעוגנת באמנת האו"ם לעיל, לקדם באופן מיוחד קבוצות של אנשים עם מוגבלות שהם חלק ממייעוט לאומי, ושחווים אפלייה כפולה: פעם אחת עם רקע השתייכותם לקבוצת מייעוט ופעם שנייה על רקע מוגבלותם.

6. במידה ויתיר בית המשפט הנכבד למבקשת להצטרף לדיון במעמד ידיד בית המשפט תבקש המבקשת להרחיב טיעוניה לפי הצורך ולהציג נתונים נוספים, חוות דעות מקצועיות וספרות מקצועית התומכים בעמדתה.

7. בתמצית נפרט בשלב זה :

- א. תחולת ההלכה בדבר צירוף אדם או גוף להליך במעמד "ידיד בית משפט" ומידע לגבי המבקשת ותרומתה לסוגיה העקרונית העומדת בבסיס העתירה.
ב. תמצית הטיעון.

א. תחולת ההלכה לעניין צירוף מבקש במעמד "ידיד בית משפט"

8. בשורה ארוכה של פסקי דין קבעו בתי משפט בערכאות שונות שהם מוסמכים להורות על צירוף אדם או גוף להליך במעמד של "ידיד בית-משפט". זאת, על מנת להתייחס להיבטים כוללניים ורחבים יותר של הסכסוך הקונקרטי שהונח לפנייהם, באמצעות מתן ביטוי למומחים וגורמים שמייצגים אינטרסים כללים ורחבים שאינם מיוצגים במלואם על ידי הצדדים הישירים לסכסוך. כך, שההלכה השיפוטית תגובש תוך התייחסות לכל רוחב היריעה. ההלכה המרכזית באשר לתנאים לצירוף ידיד בית משפט נקבעה בפרשת **כוזלי** (מ"ח 7929/96 **כוזלי נ' מ"י**, פ"ד נג (1) 529, בעמ' 554).

9. **בהלכת כוזלי** קבע כבוד הנשיא דאז ברק רשימה לא סגורה של קריטריונים לצירוף גורם במעמד "ידיד": מהות הגוף המצטרף ומומחיותו; ניסיונו של הגוף והיציג שהוא מעניק לאינטרס שבשמו הוא מצטרף; סוג ההליך והפרוצדורה הנוהגת בו; מהות הצדדים הישירים להליך; התרומה הפוטנציאלית לדיון.

10. מאז ניתנה **הלכת כוזלי** ניתן על ידי בית-משפט נכבד זה מעמד "ידיד בית משפט" לגופים שונים במספר לא מבוטל של הליכים, ובערכאות שונות, לרבות צירופם של ארגוני זכויות אדם וגופים ציבוריים בעתירות לבג"צ (ראו למשל: בג"צ 1119/01 **ילנה זריצקיה נ' משרד הפנים** (צורף מוקד סיוע לעובדים זרים); בג"צ 155/97 **ע.ג.ע אלונים נ' שר הפנים** (צורפו האגודה לזכויות האזרח וקו לעובד).

11. לסקירה מקיפה אודות מוסד ידיד בית המשפט, ראו: מיכל אהרוני, **"הידיד האמריקני – קווים לדמותו של ה-Amicus Curiae (ידיד בית המשפט)"**, המשפט 18, יולי 2005.

12. למבקשת, **'בזכות, המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלות'**, מומחיות, נסיון וידע רב בכל הנוגע לזכויות אנשים עם מוגבלות והיא מעורבת באופן יומיומי בתהליכים שונים ומגוונים הקשורים בקבוצה זו.

13. **'בזכות'** הינה ארגון החברה האזרחית המרכזי והמוביל בכל הנוגע לזכויות אנשים עם מוגבלויות. **'בזכות'** פועלת לקידום השוויון של אנשים עם מוגבלות פיסית, שכלית, חושית ונפשית, לשילובם ולשיתופם בחברה בכל תחומי החיים. העמותה משקפת תפיסה, לפיה

לכל בני האדם עומדות זכויות בסיסיות שוות וכי אנשים עם מוגבלות זכאים למענה הולם לצרכיהם המיוחדים בזכות ולא בחסד. 'בזכות' מהווה כתובת לאנשים שזכויותיהם נפגעו בגין מוגבלותם, לבני משפחותיהם, לאנשי מקצוע שעובדים עימם, לארגונים הפועלים בשטח בתחום זה ולקובעי מדיניות בכנסת ובממשלה.

בתוך כך נטלה 'בזכות' נטלה חלק פעיל בניסוח אמנת האו"ם לזכויות של אנשים עם מוגבלות, ובקידום אשרורה על ידי מדינת ישראל בשנת 2012. בנוסף, 'בזכות' הינה מיוזמי חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998. חוק המהווה אבן דרך בחקיקה הישראלית, המכיר בזכותם הבסיסית של אנשים עם מוגבלות לכבוד ולשוויון, וכן יזמה וניהלה הליכים משפטיים תקדימיים הנוגעים לזכויותיהם של אנשים עם מוגבלות.

14. בין תחומי עיסוקיה, מפעילה 'בזכות' פרויקט ייעודי לקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות ערביים, תושבי ירושלים. מטרתו של הפרוייקט לקדם זכויותיו של ציבור זה, שיחידיו מתמודדים לא רק עם המוגבלות, אלא עם היותם קבוצת מיעוט בעיר. משכך, למבקשת יש ידע רלוונטי ממוקד באשר לאוכלוסייה נשואת העתירה.

15. לסוגיה העומדת בבסיס העתירה השפעה מכרעת על זכויות אנשים עם מוגבלות - תושביה הערביים של העיר ירושלים, הן כציבור והן ברמה הפרטנית. מדובר בנושא מרכזי, המעסיק את המבקשת תקופה ארוכה, וקיימת חשיבות גדולה כי במסגרת הדיון בעתירה תוצגנה מלוא העמדות ויסקרו כלל ההיבטים הקשורים במצב הנוכחי, בו נמנעת מרבים מציבור זה זכותם להשתתף באופן מלא בהליכי קביעת זכותם לגמלאות נכות.

16. המבקשת נתקלת במהלך עיסוקה השוטף בפניות פרטניות מצד אנשים עם מוגבלות מהמגזר הערבי בירושלים בני משפחות ואנשי מקצוע, המבטאות מצוקה קשה בשל שלילת יכולת ההשתתפות המלאה והיעילה בוועדות רפואיות של המוסד לביטוח לאומי, ובשל תחושת ההשפלה וחוסר האונים הנובעת מכך.

17. משכך המבקשת סבורה כי צירופה במעמד ידיד בית המשפט בעתירה זו יביא את קולו של ציבור זה, יעשיר את הדיון המשפטי ויקדם פתרון ראוי ומאוזן לרווחת ציבור זה.

ב. תמצית טיעון המבקשת

1) זכותם הייחודית של אנשים עם מוגבלות לבטחון סוציאלי

18. הזכות לבטחון סוציאלי מוכרת כמפורט בעתירה כזכות יסוד אוניברסאלית בישראל. נוסף על כן הוכרה באופן ייחודי כזכות אדם של אנשים עם מוגבלות. חשיבותה ככזו נעוצה בקשר הברור שבין מוגבלות לבין מצב סוציו-אקונומי. דוח נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות משנת 2011 קובע כי בישראל:

י"קיים פער רחב בין אנשים עם מוגבלות לשאר האוכלוסייה בהכנסה הממוצעת לנפש, שמתרחב ככל שהמוגבלות חמורה יותר: הכנסתם הממוצעת

ברוטו של אנשים עם מוגבלות חמורה מהווה רק 64% מזו של אנשים ללא מוגבלות".

[אנשים עם מוגבלות בישראל 2011, מוגבלות והשתלבות בחיי החברה בישראל מבט השוואתי רב שנתי, משרד המשפטים נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות עמ' 52-54 :

<http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/E8D7F587-4529-4A30-BBB9-F9F7F2B195E6/37382/Report2011DRAFTFINAL10072012.doc>

19. ואכן, משנותיה הראשונות הבטיחה מדינת ישראל מנגנון בטחון סוציאלי ייעודי לאנשים עם מוגבלות. בין היתר ובעיקר באמצעות מערך גמלאות המ"ל עבור אנשים שנפגעו ממחלה, תאונה, מלחמה ומעשה איבה ומום מולד. מערך זה מעוגן כיום **בחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995** (להלן: חוק הביטוח הלאומי), וכן בהסדרי חקיקה ייחודיים.

20. תכליתם של הסדרי חוק הביטוח הלאומי היא לספק לאנשים עם מוגבלות אמצעים בסיסים להבטחת מינימום של קיום אנושי (לעומת תכליות של פיצוי ושימור מעמד כלכלי הבאות לידי ביטוי בדברי חקיקה אחרים, כגון בתחום תאונות עבודה) [ראו: רות בן ישראל, בטחון סוציאלי, כרך 3 עמ' 1244].

21. פיתוחה של הזכות לחיים בכבוד במשפט הישראלי, מהווה גם נקודת מוצא מקובלת לפרשנות החוק הביטוח הלאומי וההסדרים הנובעים ממנו. לפי פרשנות זו מערך הגמלאות נועד לאפשר לאדם עם מוגבלות ליהנות ממצב כלכלי שיאפשר לו חיים בכבוד, וכן את הכלים הכלכליים שיאפשרו את שילובו בחברה, ומכאן יבטיחו את שוויונו המהותי בחברה [ראו, בן ישראל, לעיל, בעמ' 1293].

22. תכלית זו עוגנה גם בהלכת בית המשפט, כך:

"תגמולי הנכים בביטוח הלאומי מבוססים על תפיסה סוציאלית המבקשת להגן על סף מינימום כלכלי של הנכה כדי שלא יידרדר אל מתחת לסף של חיים בכבוד". רע"א 7678/98 קצין התגמולים נ' גלעד דוקטורי, ס (1) 489

23. תכלית משלימה מעוגנת **בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998** (להלן: חוק השוויון). עיקרה, כי אנשים עם מוגבלות אינם 'מסכנים' אלא ככל אדם אחר זכאים להגנה על זכויותיהם מעצם אנושיותם וכבודם ועל כן יש להעניק להם את הכלים ואת ההתאמות להגיע לחיים של כבוד, שכלל הניתן אינם נופלים מחייו של כל אדם אחר.

חוק השוויון, על אף שהוא חוק 'רגיל' במעמדו, הוכר על ידי בית המשפט העליון כמשול לחוק יסוד מבחינת תכליתו והסדריו (ראו: בג"ץ 6790/98 אברץ נ' פקיד הבחירות לעיריית ירושלים, פ"ד נב(5) 323).

24. הזכות לבטחון הסוציאלי אמנם לא עוגנה במפורש בחוק השוויון, אך היא עולה מסעיף המטרה לחוק, כך בסעיף 2 לחוק:

"חוק זה מטרתו להגן על כבודו וחירותו של אדם עם מוגבלות, ולעגן את זכותו להשתתפות שוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, וכן לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלוא יכולתו"¹.

25. להכרה בזכות לבטחון סוציאלי ניתן משנה תוקף עם אימוץ אמנת האו"ם בדבר זכויות אנשים עם מוגבלות (להלן: אמנת האו"ם) על ידי מדינת ישראל [החלטה מספר 5100 של הממשלה מיום 10.09.2012].

סעיף 28 לאמנת האו"ם קובע:

"מדינות שהן צדדים מכירות בזכותם של אנשים עם מוגבלויות להגנה סוציאלית ולהנאה מזכות זו ללא הפלייה בשל מוגבלות, ותנקוטנה צעדים הולמים להגן על זכות זו ולקדם את מימושה".

26. עוד לציין, כי ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (CESCR Committee), קבעה בהקשר זה, כי בטחון סוציאלי ומנגנוני הבטחת הכנסה הם בעלי חשיבות מיוחדת לאנשים עם מוגבלות. לפיכך נקבע כי מנגנוני הגמלאות השלטוניים לאנשים עם מוגבלות צריכים לשקף את צרכיהם המיוחדים של אנשים עם מוגבלות ואת ההוצאות הכספיות שפעמים רבות כרוכות במוגבלות (ראו: CESCR, General Comment 5, Persons with Disabilities, para 2 . <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/4b0c449a9ab4ff72c12563ed0054f17d>)

(2ג) אנשים עם מוגבלות ערביים תושבי ירושלים

27. ערבים עם מוגבלות בישראל, לא כל שכן תושביה הערביים של העיר ירושלים, הם אנשים שחווים פגיעה כפולה בזכויותיהם. מצד אחד, בהיותם אנשים עם מוגבלות, מצבם כמגזר נופל בכל מדד חיים רלוונטי מיתר האוכלוסייה (ראו, דוח נציבות שווין זכויות לאנשים עם מוגבלות, לעיל); ומצד שני, הם מופלים במישורי חיים רבים בהיותם משתייכים למיעוט לאומי, תרבותי ודתי בישראל².

חובתה המיוחדת של המדינה להבטיח את זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות החווים אפלייה כפולה בין היתר על רקע השתייכותם הלאומית קבועה אף היא באמנת האו"ם, כך:

מבוא : המדינות שהן צדדים לאמנה הנוכחית, (טז) בהיותן מודאגות מהתנאים הקשים שבהם חיים אנשים עם מוגבלויות אשר נחשפים לצורות הפלייה מרובות או מוחמרות, בשל גזע, מין, שפה, דת, דיעה פוליטית או כל דיעה אחרת, לאום, אתניות, מוצא ילדי או חברתי, קניין, לידה, גיל או מעמד אחר"

¹ כאן ובהמשך אלא אם יצויין אחרת ההוספות הודגשו בידי הח"מ.

² ראו למשל, 'זכויות אדם בירושלים המזרחית: עובדות ונתונים', האגודה לזכויות האזרח (2010) <http://www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2011/03/eastjer2010.pdf>

28. התנהלות המל"ל עומדת איפוא בסתירה לחובת רשויות המדינה להתחשב באינטרסים המיוחדים של אוכלוסייה של אנשים עם מוגבלות שמשתייכים גם למיעוט לאומי. שכן הימנעותו להנגיש את דיוני הוועדות הרפואיות מבחינה שפתית, מפלה את ציבור התובעים הערביים ביחס לאזרחים אחרים עם מוגבלות בישראל, וזאת אך ורק על רקע לאומיותם ושפתם.

תוצאת אפלייה זו היא כמובן פגיעה בבטחון הסוציאלי לו זכאים יחידי קבוצה זו נוכח צרכיהם המיוחדים. אפלייה שחוק הביטוח הלאומי בא לתקן.

29. אין מדובר בחשש תיאורטי. סקר מדגמי שיזמה המבקשת במסגרת פרויקט המופעל על ידה במזרח ירושלים העלה כי בקרב אנשים עם מוגבלות בירושלים המזרחית **רק כרבע הם דוברי עברית**. אותו סקר מלמד גם על חלק מהסיבות לכך: קרוב ל-60% מאנשים עם מוגבלות במזרח ירושלים רכשו רק השכלת **בית ספר היסודי בלבד**.

ראו: 'בזכות' ו- 'משב מחקר יישומי', סקר ממצאי נגישות לזכויות אוכלוסייה ערבית במזרח ירושלים, אוקטובר 2011, עמ' 11. העמוד הרלוונטי מהסקר מצורף ומסומן מ/1.

3) הזכות להליך הוגן

30. הוועדות הרפואיות מטעם המל"ל הן ערכאה ראשונה בבירור תביעתו של אדם עם מוגבלות לגמלאות. הלכה פסוקה כי ועדות אלו, כמו גם ועדות ערר רפואיות היושבות כערכאות ערעור על האחרונות ופועלות מכוח סימן ט' לחוק הביטוח הלאומי, הן **ועדות מעין שיפוטיות המחויבות לכללי הצדק הטבעי**.

כך נפסק בבג"ץ 1082/02 **המוסד לביטוח לאומי נ' בית הדין הארצי לעבודה** (2003) (פורסם בנבו):

"הוועדות הרפואיות – ובכללן הועדה לעררים – פועלות, אפוא, כגופים מעין-שיפוטיים, והן מכריעות, מכוח סמכותן הסטוטורית, בנושאים רפואיים-מקצועיים המצויים בתחום מומחיותן. מתוקף מעמדן זה, כפופות הוועדות הרפואיות, בין היתר, לכללים, אשר מקורם במשפט המנהלי, ומתוקף כך חייבות הן בנימוק החלטותיהן, בהימנעות ממשוא פנים וניגוד עניינים, ובקיום עקרונות של צדק טבעי (ראו, למשל, דב"ע נב/1-22 חבשה נ' המוסד לביטוח לאומי, פד"ע כה 311; ראו גם " אליאסוף, "ועדות רפואיות וועדות עררים" שנתון משפט העבודה ו (תשנ"ו) 47, 62-64.

31. הזכות לנגישות לצדק נכללת בין דרישות הצדק הטבעי, ועל כן הבטחתה מחייבת את הוועדות נשואות עתירה זו. בתוך כך, נפסק כי העמדת תרגום לבעל דין בשפה השגורה בפיו היא חלק מדרישות ההליך ההוגן (למשל, ראו הלכות בדבר הודאת נאשם בשפתו: ע"פ 1746/00 ברילב נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(5) 145, 147).

32. הזכות להליך הוגן מעוגנת אף היא באופן ייחודי ביחס לאנשים עם מוגבלות בהליכים משפטיים ומעין-שיפוטיים שעתידים להשפיעה על זכויותיהם. זאת על רקע הנטייה הנוהגת בשיטות משפט רבות לקיים דיונים בעניינם של אנשים עם מוגבלות 'מעל ראשיהם' ולא לאפשר להם להיות שותפים בעלי השפעה בהחלטות בעניינם. בין אם מחמת דיעות קדומות הנוגעות ליכולותיהם ובין אם על רקע הנטייה הכללית להדיר אותם ממעגל קבלת ההחלטות.

סעיף 13(א) לאמנת האו"ם, הנושא את הכותרת: "נגישות לצדק" קובע כך:

"מדינות שהן צדדים תבטחנה כי תהא לאנשים עם מוגבלויות נגישות לצדק בפועל, בשוויון עם אחרים, לרבות תוך מתן התאמות בהליך והתאמות תואמות-גיל, על מנת לסייע להם להשתתף באורח מועיל בכל הליך משפטי, במישרין ובעקיפין, לרבות כעדים, ולרבות בשלב החקירה ובשלב מקדמיים אחרים".

33. ומהכלל לפרט: מפרסומי המוסד לביטוח לאומי עצמו עולה כי במסגרת דיוני הוועדות הרפואיות הראשוניות נדרש התובע לא רק להציג מסמכים רפואיים אלא לשכנע בנימוקים מהותיים, במילותיו-הוא בצדקת תביעתו. כך באתר המוסד לביטוח לאומי:

"ידוע כי אנשים מתרגשים מאוד במעמד הוועדה ולעיתים שוכחים דברים ולכן כדאי לך להכין רשימת ליקויים/ המחלות מהן אתה סובל ושרצונך להציג בפני הוועדה(...).על מנת שהתהליך יהיה יעיל ככל האפשר ושהרופא יוכל להבין את מצבך, הצג תלונותך בקצרה ובתמציתיות, מומלץ להשתמש ברשימה שהכנת מראש כמו כן השתדל לציין את תלונותך נכון להיום ולא מחלות או ממצאים הנוגעים לעבר(...). תחילה תתבקש לפרט את המחלות/ הליקויים הרפואיים מהן אתה סובל. כאן יהיה עליך לפרט את כל הקשיים הרפואיים שלך, באם יש לך קושי לתפקד בעבודה או שאתה זקוק לעזרה בביצוע הפעולות היומיומיות כגון: רחצה, הלבשה, ניידות, אכילה ציין זאת בפני הרופא.

<http://www.btl.gov.il/benefits/vaadotRefuiyot/Pages/default.aspx>

34. אמנם באותו אתר מצויין כי תובע גמלה מורשה להביא עימו מתורגמן מלווה, אך לטענת המבקשת אין בכך כדי להקנות לו את אותה מידה של נגישות להליך כאותו תובע השולט בשפה העברית על בוריה. נפרט: ראשית, אין מדובר בתרגום מקצועי או אפילו מהימן. שנית, מהותית, התנהלות זו מנוגדת לתפיסות יסוד של נגישות לצדק. הזכות לנגישות לצדק גוררת אחריה מאליה 'חובת עשה' מצד המדינה. ממילא, חובה זו אינה מתמצית בכך שהמדינה מתירה לאנשים להבטיח לעצמם, על חשבונם, נגישות לצדק.

כמו כן מקבעת מדיניות זו את הנטייה הפטרנליסטית הקיימת ממילא ביחס לאנשים עם מוגבלות: במקום לספק להם את האמצעים לסייע לעצמם בכבוד, מעמידים אותם במצב בו הם צריכים לבקש את חסדיהם של אחרים, או גרוע לא פחות - לשלם עבור צדק מכיסם.

35. תחושת ההשפלה שנגרמת לאדם במצב זה, בייחוד שעה שהיא נלווית לתחושה הבלתי נעימה הכרוכה במעמד תביעת הגמלה מלכתחילה, עשויה להסביר במקצת את חוסר

שביעות הרצון הניכרת של אנשים עם מוגבלות שהם ערבים תושבי העיר משירותי הביטוח הלאומי בכל הנוגע למימוש זכויותיהם בתחום הבריאות.

אמנם אין בידי המבקשת נתונים ספציפיים המתייחסים לשביעות הרצון מהוועדות הרפואיות אולם סקר שנערך ביוזמת המבקשת מראה כי בהשוואה לשירותים אחרים הניתנים בידי גורמי שלטון למגזר נשוא העתירה, **שירותי המוסד לביטוח לאומי הם אלו שזכו לציון הנמוך ביותר** [ראו: סקר ממצאי נגישות לזכויות אוכלוסייה ערבית במזרח ירושלים, לעיל בעמ' 21]. העמוד הרלוונטי מהסקר מצורף ומסומן מ/2.

36. לסיכום אם כן מדיניות המוסד לביטוח לאומי לפיה תושביה הערביים של ירושלים אינם זוכים בתרגום מקצועי במהלך דיוני הוועדות הרפואיות מטעם המוסד לביטוח לאומי בעניינם, פוגעת בזכותם כאנשים עם מוגבלות לבטחון סוציאלי וכן בזכותם להליך הוגן. זכויות כלליות, שקיבלו משנה תוקף בכל הנוגע לאנשים עם מוגבלות. פגיעה מצטברת זו עולה לכדי פגיעה חוקתית שדינה להתבטל.

ד. עמדות הצדדים לבקשה

37. העותרים, באמצעות באת כוחם עו"ד סיגי בן ארי נתנו את הסכמתם לבקשה להצטרפות המבקשת לדיון בעתירה כידיד בית משפט.

38. המשיבים, באמצעות באת כוחם עו"ד מיכל מיכלין-פרידלנדר ממחלקת הבג"צים שבמשרד המשפטים, נתנו את הסכמתם לבקשה, כדלקמן: "**הם** אינם מתנגדים לבקשת בזכות, מרכז זכויות אדם לאנשים עם מוגבלויות (ע"ר) להצטרף כידיד בית המשפט להליך בבג"ץ 8031/12, אך זאת מבלי שיהא בכך הסכמה לטיעונים המופיעים בגוף הבקשה ולעמדה המוצגת בה".

39. לאור כל האמור, בית המשפט הנכבד מתבקש ליתן למבקשת מעמד של "ידיד בית המשפט" במסגרת הדיון בעתירה, הכל כמפורט בכותרת בקשה זו.

היום, 28 בינואר 2013

בי"כ המבקשת